

ca, barbarisme pèssim, que destrueix l'ús efectiu de la llengua: una forma *sò* extrema del pl. *sons*, contra la qual els bons mall. i menorquins haurien de reaccionar enèrgicament; si a MrnAguiló se li escapà de la ploma, és en una ingènua pregària juvenil: «d'amdues espones / Jesús i Maria / en sengles retales / el *so* li vigilen» (c. 1847, *Antol. Po.* 1975, 42); «entretenen lo seu *sò* / imatges a cuàl més belles: / sols una entre totes elles / del tot li cautiva el *cò*» (Manuela Herreiros, *El so d'un infant*, trad. *El Sueño de un Niño* tan castellanenca com beatífica, *Poetas Bal.* 1873, p. 614); Bart. Ferrà (*Comèdies, IdOr* 1, 75);² són ells sols que han caigut en aqueixa enormitat: altrament *son* resta la forma usada pertot: fins els val. («*son*: el acto de dormir», CRos 1764, 245); els eivissencs («*son*: sueño», PzCabr.) i els pastors del Conflent extrem («*a son sòn*» Conat, 1960) parlen millor, car atribuir tal cosa a la gent de Tarragona (*AlcM*) és una calúmnia.

DERIV.: *Sonada* 'estona de son' val. («mija ni i entra a la primera *sonada*», *DAG.*). *Soneguera* [val., Labaila, 1868, *DAG.*]; «*sunyer*, molta *son*» Valor-G., 1955 acastellanat a Monòver: «Entonques, qué tens, *sonyaguera*? Pos ve y gita't ahí en el canapé», *Canyisaes*, 12; *sonyera*. *Soner*. *Sonera*. *Soneta* (*DAG.*). *Sonós* (Sallent, *DAG.*). *Ensonat* «ple de son» mall. (*Dicc. Tarrogi*).

Del ll. vg. *SOMNICULUS* d'on el fr. *sommeil*, no hi ha quasi altres descendents en romànic que en francès (rarament oc. ant. *sonelb*), però sí alguns en forma adj. o verbal: it. *sonnacchioso*, oc. ant. *sonelbos/sonilbos* «qui sommeille, assoupi», *sonelbar/sonilbar* intr. i refl. «sommeiller». I així també en cat., on *sonillós* apareix ja a princ. S. XIV: «cases --- raumàtiques --- soterrànies --- a aquels qui hi jahan --- agreuge molt lo cap e'l pitz, e fa-els encare groços e pereroses e *soniloses*, e costreny lo cor ---», Vilanova-Sarriera, *Reg. de Sanitat*, 1306 (*NCl.* II, 108.13), traduint *somno-lentos* de l'original vilanovià. Si verament apareix en la forma *soniós* en el *Decam.* (del qual cita exs. Colon, *Trav. Ling. Litt. Univ. Strasbourg* VII, i, p. 166) suposo que seria com a forma vallesana que es permetrien els traductors monjos de St. Cugat (on *yl* avui dóna *y*). Però crec que es tracta d'un malentès,³ i val a dir que l'única cosa que sé trobar en el text cat. del *Decam.*, és *sonillós*: «fenyent e mostrant-se ben *sonillós*» IX, § 6, 535.10f. (trad. *sonnacchioso*).

Sonillera val. *Ensonellar-se* 'mirar de condormir-se' va escriure el tarragonès Narcís Oller: «se redossà bé al racó, ab propòsit d'*ensonellar-se* y estigué, fins al arribar a Moncada, ab los ulls clucs», *Pilar Prim* (ed. 1906, p. 10); *ensonyellar-se*. *Dessonillar-se* 'desvetllar-se': «*dessonillar-se*: despertar-se, deixondir-se» a Tort., Móra d'Ebre i Cervera del M. recollia GaGirona (*Voc. Maestr.*, 228): «desvanides les tenebres pels innumerables fogardals, i *dessonillada* la silenciosa nocturnal quietut pels alegres sons d'acordeons i guitarres ---», Moreira (*Folkl. Tort.*, 318); «sentia una *son* estranya --- es va *desonillar* amb esforç: baixaria, aniria a peu!», EValor «*Jornada*» (Val.), 18-XII-62;⁶⁰

desensonillar-se.

Que l'únic resultat fonètic possible de -MN' en català era -n és ben conegut, encara que vagi caldre recordar-ho a estudiosos espanyolitzants que ho ignoraven (*LleuresC*, 261-2): així doncs *son* és l'únic resultat possible de *SOMNUS*. Al costat hi havia *SOMNIUM* amb element palatal i diferència de sentit: it. *sogno* 'angl. *dream*/sonno 'angl. *sleep*', fr. *songe/somme, sommeil, SOMNIARE* > it. *sognare*, fr. *songer*; el cast. ho confon fonèticament en *sueño*; però de nou, portuguès: *sonho/sonhar/sono* «o ato de dormir», «a fome de sono» (si hi ha qui escriu *somno* és perquè no els ve d'aquí als qui diuen *ato*, sinó tot grafiant *acto, signo*).

Però en llengua d'oc i català no hi ha hagut, o a penes hi va haver, un tractament hereditari de les formes amb palatal *SOMNIUM, SOMNIARE*. S'ha parlat d'un cat. *suny* *SÖMNIUM*, resultat teòric conforme amb la fonètica (a la manera de *lluny*, oc. *lonh/luenb*) però no es troba enlloc. Sembla que en sigui derivat *sunyer* però no és més que un «mot infantívol per a designar la son: ja corre el *sunyer*» *DFA*. El *DAG*. porta «acostar-se *mossèn Sunyer*, / venir *mossèn Sunyer*: en el vocab. infantil, tenim la son» i *AlcM* diu coses semblants (esmentant l'Emp. etc.). En realitat el que jo havia sentit de criatura (crec a la mare i a velles parentes, gironines i emp.) era *son-sunyé*; imagino que es diria *mosson* o *mossèn Sunyer*, com a equivalents que són, i havent-se entarrit aqueixa variant *mosson*, la gent eliminà *mo* (d'on *son*-) o bé es digué a la manera del *DAG.*; i aqueix *son-sunyer*, entès com contennint una repetició, es va simplificar en *sunyer*; el *Mossèn/mosson* és revelador d'un floreig verbal: la son personificada amb una espècie de bruixot o màgic de nom *Sunyer* (de fet NP germ. sense relació amb *SOMNUM*), aplicat a la son per joc de mots. Aquell *suny-radical*, doncs, se'ns ha tornat fum.

Amb caràcter verbal sí que n'hi va haver alguna cosa. *Ensonyat* certament no és forma alterada ni menys acastellanada. Registrada primer per Belv. en forma vacillant «*ensoniat, ensonyat*: sofoliento, *sonniculosus* ant.», però garantit per les millors firmes: «mos llavis s'obriaran somrients; mos ulls, *ensonyats*, vagavan per l'espay», EmVilanova (*Del meu tros*, 198); «--- produhint-me somnis horrorosos --- la imatge de la Coralí --- no aparexia per res en el camp de la visualitat de mes potències *ensonyades* ---», Mrn. Vayreda (*Puny.*, XIV, 220 (173)); cf. Moll, *Gram. Hist.*, 150. Des de molt jove ho sento dir parlant de les persones que tenen son; i especialment, dels ulls, quan per llur aspecte es veu que la persona té ganes de dormir (ja en tinc nota de 1930 com de cosa de sempre); el *DFA*. porta *ensonyar-se* com a verb: de fet-el que s'usa és només *ensonyat* i no sé si s'ha dit mai en altra forma; cert que llegim en un escriptor no mancat de prestigi: «ja clarejava quan s'*ensunyà*, retuda» i alhora «homes, paisatges, ciutats i animals exòtics passaven sota els seus ulls *ensomiats*», Puig i Ferrater (*El Cercle Màgic*, 49, 20), el qual, doncs, donaria a *ensomiat* la acc. que jo conceixia d'*ensonyat* i a l'al-